

ISSN 2413-2365

MƏDƏNİYYƏT

Elmi-metodiki, publisistik jurnal

Zəfərli
Novruzumuz

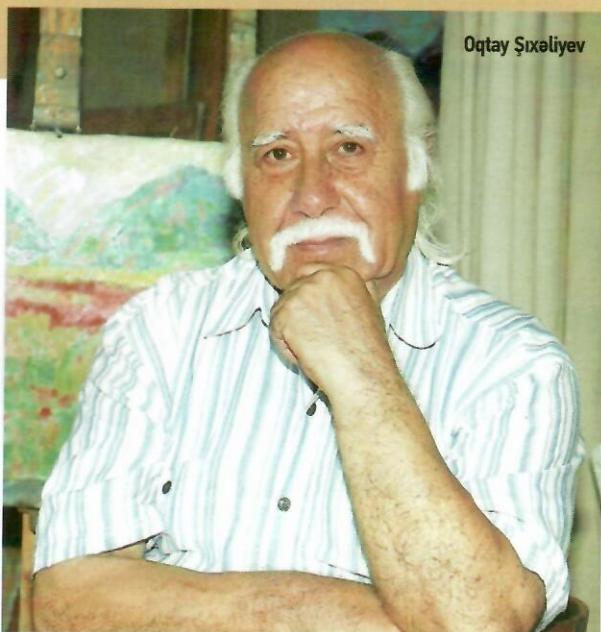
Mart-aprel (336) 2021

TƏSVİRİ SƏNƏTİMİZDƏ İRS QOYMUŞ MONUMENTALÇI RƏSSAM

Dögma Bakımızdan, onun göz oxşayan gözəlliklərindən həmişə fəxrlə danışılıb. Son vaxtlar şəhərimiz daha da gözəlləşib. Yeni prospektlər, yaşayış kompleksləri, istirahət mərkəzləri qəlbimizə xoş ovqat, əhval-ruhiyyə qətirir. Gözəldir paytaxtimiz... Amma bir zamanlar mozaik pannolar şəhərimizə yaraşq verər. Ötən əsrin 60-ci illərinin əvvəllərindən gözəqləmli binaları, parkları, inzibati məkanları mozaik pannolar bəzəyərdi. Rəssamlar deyr ki, bu bir ənənə idi. İndi həmin monumental işlərə baxanda təessüf hissi keçiririk. Bir yandan ona görə ki, gözəl ənənələr unudulur. İkinci tərəfdən isə sözügedən əsərlər baxımsızlıqdan məhvolma təhlükəsi qarşısındadır.

Altmışinci illərin əvvəlləri... O zaman Azərbaycanda yeni bir təsviri sənət növü meydana gəldi. Bir qrup rəssam o vaxt hələ gənc olan Oqtay Şixəliyevin rəhbərliyi altında işə başladılar. Bircə arzuları vardı: doğma Bakımızı, Azərbaycanımızı daha da gözəl və yaraşlıqlı görmək.

Oqtay Şixəliyev

Görkəmlı firça ustası bir çox xərəci ölkələrdə - Meksika, Almaniya, Kanada və başqa yerlərdə yaradıcılıq ezməsiyətlərində olmuşdur. Dünya şöhrətli monumentalçı rəssamlar R.Tamayo və D.Sikeyrosla görüşləri yaradıcılığının inkişafına müsbət təsir göstərib. Özü bu barədə deyr: "Mən bütün monumentalçı rəssamlara məsləhət görərdim ki, əger imkanları olsa qedib Meksikanı qəzsinqilər. Bu ölkənin hər addımı monu-

mental əsərlərdir". Meksika gözəlliklərindən ilham alan rəssam vətənə döndükdən sonra "Meksikasayağı" sərgisini də açmışdı...

Azərbaycanın ilk professional monumentalçı rəssamlarından olan Oqtay Yusif oğlu Şixəliyev 1931-ci ilin 3 sentyabrında Bakı şəhərində doğulub. 1952-ci ildə Əzim Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbini, 1958-ci ildə isə Leningrad Muxin adına Ali Sənaye Məktəbini bitirib. Təhsilini başa vurub Bakıya qayıdaraq bütün ömrünü monumental-dekorativ sənətə həsr edib.

O.Şixəliyev 1960-ci ildə Rəssamlar İttifaqına üzv qəbul olunub. O, monumentalist rəssam kimi tanınmış, bir çox bina və tikililərin eks-teriyer və interyerində maraqlı kompozisiyalara imza atmışdır. Bu kompozisiyalarda milli və müasir tərtibat elementləri sintez təşkil edərək insanların zövqünü oxşayır. Əsərlərində folklor nümunələri, parlaq rənglərin əlvan çalarları indi də ta-maşaçida xüsusi zövq formalasdır. Monumental rəssamlıq əsərlərinə müəyyən qədər uzaqdan baxılır. Ona görə də müəllif mövzunun bədii həllinin ümumiliyinə və monumentallığına çalışmalı, bədii şərh

prinsiplərində isə «xırdaçılıqdan» qaç-maqla rəng həllində dekorativ rənglərdən, yəni, lokal rəng keçidlərindən ustalıqla bəhrələnməklə uğurlu əsərlər yaratmalıdır. Oqtay Şixəliyev öz yaradıcılığında sadalanan xüsusiyyətlərdən ustalıqla istifadə etmişdir desək, yanılmarıq. Onun həyat və fəaliyyətinin böyük hissəsinin sovetlər döneninə təsadüf etməsi və həmin dövrün bədii-estetik prinsiplərini əks etdirməsi reallıqdır. Lakin buna baxmayaraq, milli ənənələrdən həmişə yüksək ustalıqla istifadə etmişdir. Bu cəhətləri istər mövzu, istərsə də bədii işlənilmə xüsusiyyətlərində, əsərlərin süjet, kolorit və bədii şərhində müşahidə etmək olar.

Onun ilk monumental işi Gəncə şəhərində Maksim Qorki (indiki İsmət Qayıbov) adına 1 sayılı orta məktəbdə Arif Ağamalovla birgə olmuşdur. Ərsəyə qətiirdikləri monumental iş elə o zamanlardan maraqla qarşılanıb. Rəssamin monumental yaradıcılıq nümunələri paytaxtimiz, eləcə də bir çox bölgələrimizin hüsnünə yeni çalarlar bəxş etmişdir. Ba-kıda yerləşən 18 sayılı məktəbin, Bakı Dövlət Sirkinin foyesindəki monumental kompozisiya, Hacıbala Rəcəbovla birgə fəaliyyətləri nəticəsində Bakı Məişət Kondisionerləri Zavodu, «Azərbaycan» nəşriyyatının binası, «Uşaq dünyası» universal mağazası, «Novbahar» restoranı, Heydər Əliyev adına İdman-Konsert Kompleksinin binası, Ayaqqabı fabriki, Qarabağ mehmanxanası və başqa ünvan-

Yeni əsərin eskizlərini müzakirə edərkən

lardakı işləri ideya-estetik cəhətdən dövrün kamil sənət nümunələrindəndir.

Oqtay Şixəliyev «Qarabağ» mehmanxanasının bədii tərtibatında xalqımızın etnoqrafik elementlərindən faydalanaraq, tamaşaçıda xüsusi bədii zövq yaranan formalardan istifadə ilə, rəng həllində daha çox isti rənglərə üstünlük verib. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ o vaxt - 1978-ci ildə «Qarabağ» mehmanxanası Nyu-Yorkda nəşr olunan «Dünya Memarlıq Ensiklopediyası»ha daxil olunmuşdu. Təəssüf ki, bir çox digərləri kimi, bu bina da 2020-ci ildə tam şəkildə sökülbü.

Sənətkarın yaradıcılığını nəzərdən keçirərkən onu da dəqiqləşdirək ki, bir çoxlarımızda xoş xatırərlə yadda qalan keçmiş «Uşaq aləmi» universal mağazasının bədii tərtibatçılarından biri də Oqtay Şixəliyevdir. Bədii tərtibat Hüseyin Rəcəbovla birləkdə hazırlanıb. Məkanın üç böyük daxili divarı uşaqların həyatından götürülmüş müxtəlif süjet-

li rəsmlərlə bəzədilib, «Qoy həmişə günaş olsun» sülh ideyasının təsviri verilib. Müəlliflər ayrı-ayrı kompozisiyaların məzmununu sanki “uşaq dili” ilə açmışlar.

«Azərbaycan» nəşriyyatının binasının bədii tərtibat həllində də maraqlı üsuldan istifadə olunub. Belə ki, girişin hər iki tərəfində yarımdairəvi səthin üzərində mətbuat tarixi və çap sənəti ilə bağlı müxtəlif mövzulu bədii mozaika kompozisiyaları işlənib.

O.Sixəliyev dəzgah rəngkarlığının müxtəlif janrlarında bir-birindən maraqlı əsərlər yaratmışdır. O, monumentalçı rəssam olduğundan rəngkarlıq əsərlərinin əsas səciyyəvi xüsusiyyətləri kimi, obrazların monumentallığını, lokal rəng həllini, kompozisiya quruluşunun aydınlığını və s. göstərmək mümkündür. Tematik tablolarına misal olaraq «Çənlər» (1969), «Kürün ram edilməsi» (1970), «Ancaq sülh» (1970), «Sallaqxana» (1970), «Mənim buketim» (1971), «Kapella» (1980), «Muğam» (1982) və s. əsərləri göstərilə bilər.

«Sallaqxana» əsərində rəssam çox maraqlı mövzu seçmişdir. Öküzlərin balaca gölə salınması mənzərəsini görüntüyə gətirərək sonda bədii vasitələrlə uğurlu nəticə ortaya qo'yub. Mövzunun etnoqrafik çalarlarını da nəzərdən qaçırmamaq olmaz. Tablonun ekspressivliyi və kolorit həllində qırmızı və qara rənglərin əlaqələndirilməsi seyrini daha da cəlb eləyir.

Maraqlı portretləri sırasında «Mənim qaracam» (1970), «Tarzən Bəhram Mansurov» (1972), «Rəssam Rasim Babayev» (1975), «SSRİ Xalq artisti Mirzəağa Əliyev» (1974), «Nigar» (1975), «Rəssamin ailəsi» (1976) və s. əsərləri qeyd etmək mümkündür. Mənzərə

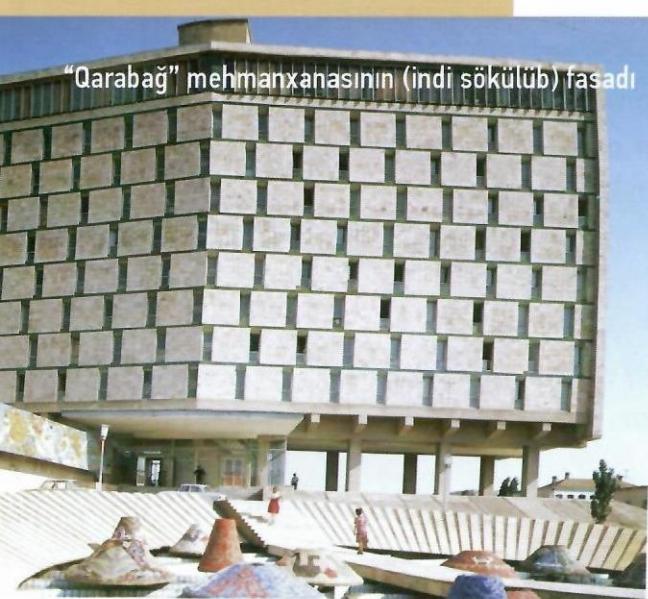
“Mənim qaracam”

janrında yaratdığı «Qobustan daşları» (1966), «Sumqayıt boruları» (1970), «Meksika həyəti» (1982), «Aydın səma» (1974) və s. əsərlərini misal göstərmək olar.

“Mənim qaracam” isə onun ilk rəngkarlıq əsərlərindəndir və demək olar ki, bütün yerli və xarici ölkələrin sərgi salonlarında uğurla nümayiş etdirilmişdir.

Oqtay müəllim bədii yaradıcılığı yanaşı, pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olub. Rəssam Əzim Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində, Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasında tələbələrə bu sənətin incəliklərini öyrətmış və həmin təhsil ocaqlarının professoru olmuşdur. Rəssamin əhatəli bədii və pedaqoji uğurları yüksək qiymətləndirilib və o, 1982-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Əməkdar rəssami, 2002-ci ildə isə Xalq rəssamı fəxri adlarına layiq görülvə, Prezident təqqaüdçüsü olub.

Oqtay Şixəliyev 31 yanvar 2012-ci ildə, 81 yaşında vəfat edib. Özündən sonra təsviri sənətimizdə, paytaxtimizin bina və tikililərində zəngin irs qoyan görkəmli sənətkar əsərlərində daim yaşayacaqdır. ♦

“Qarabağ” mehmanxanasının (indi sökülbü) fasadı

Türkan Cəfərzadə

Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının əməkdaşı